

ฐานข้อมูลด้านนาฏศิลป์

การพ่อนดาบ

นายบาน กันทะ

บ้านเลขที่ ๔๕ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลสระ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพะเยา

พ่อย้ายใหม่บ้านกันทะ เป็นผู้รู้ภูมิปัญญาด้านนาฏศิลป์การพ่อนดาบ ท่านได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการพ่อนดาบ ดังนี้ การพ่อนดาบเป็นการร่ายรำตามกระบวนท่าตามแบบแผนที่แสดงออกถึงศิลปะในการต่อสู้ของชาย ซึ่งทำรำนั้นมีทั้งท่าหลักและท่าที่ผู้รำแต่ละคนจะใช้ความสามารถเฉพาะตัวพลิกแพลงให้ดูสวยงาม ในระยะแรกพ่อนดาบ หมายรวมเอาทั้งการพ่อนประกอบอาวุธและไม่มีอาวุธโดยเรียกลักษณะการพ่อนตามนั้นคือ

ใช้ไม้ค้อน หรือไม้พลองประกอบการรำ เรียกว่า พ่อนดาบไม้ค้อน

ใช้หอกประกอบการรำ เรียกว่า พ่อนดาบหอก

ใช้ดาบประกอบการรำ เรียกว่า พ่อนดาบดาบ

ใช้ลา คือดาบวงพระจันทร์ประกอบการรำ เรียกว่า พ่อนดาบลา ร่ายรำด้วยมือเปล่า เรียกว่า พ่อนดาบมือ

ต่อมา คำว่าดาบ ในการพ่อนประกอบอาวุธต่าง ๆ ได้กร่อนหายไป และเรียกการพ่อนดาบประกอบอาวุธต่าง ๆ ตามชื่อของอาวุธนั้น ๆ เช่น พ่อนดาบไม้ค้อน พ่อนดาบหอก พ่อนดาบดาบ พ่อนดาบลา และเรียกการรำในลีลาการต่อสู้ด้วยมือเปล่านี้ว่า พ่อนดาบ

การพ่อนดาบประกอบอาวุธบางประเภทนั้น ในระยะหลังไม่ค่อยได้รับความนิยม เช่น พ่อนดาบไม้ค้อน และพ่อนดาบหอก แต่อาจพบอยู่บ้างในการพิธีพ่อนผี ส่วนการพ่อนดาบลาไม่ปรากฏว่ามีการพ่อนให้เห็น ส่วนการพ่อนดาบดาบนั้นได้รับความนิยมมากทั้งในการแสดงประกอบการตีกลองอย่างในขบวนแห่ครัวทานเข้าวัด และเป็นที่ยอมรับในการแสดงเชิงศิลปะวัฒนธรรมบนเวที สำหรับการพ่อนดาบมือหรือพ่อนดาบนั้น จะมีลูกเล่นได้มากกว่าการพ่อนประกอบอาวุธเพราะคล่องตัวมากกว่าที่จะต้องแสดงการรำอาวุธควบคู่กับการพ่อน

การพ่อนดาบนี้ มักดำเนินร่วมกับตบเท้าผาบ หรือตบขนาบ คือการตบไปยังส่วนต่างๆ ของร่างกาย เพื่อให้เกิดเสียงดัง การพ่อนดาบหรือพ่อนรำแสดงลีลาประกอบการตบไปตามร่างกายดังกล่าวมักเรียกรวมกันว่า ตบเท้าผาบพ่อนดาบ และมักเป็นการเริ่มต้นก่อนที่จะมีการพ่อนอาวุธ หรือกิจกรรมอื่นที่คล้ายคลึงกัน

การเรียนพ่อนดาบนั้น ผู้เรียนต้องหา มีอัจฉริยะ เป็นวันอุดมฤกษ์ ไปขอเรียนกับครูที่มีความสามารถ โดยต้องมีการขึ้นขันหรือการจัดเครื่องคารวะ คือกรวยดอกไม้ธูปเทียน พลู หมาก ข้าวเปลือก ข้าวสาร สุรา ผ้าขาว ผ้าแดง กล้วย อ้อย มะพร้าว และค่าครูตามกำหนด ครูบางท่านอาจเสี่ยงทายโดยให้ผู้จะสมัครเป็นศิษย์นำไก่ไปคนละตัว ครูจึงคือผู้สอนพ่อนดาบจะชี้ดวงกลมที่ลานบ้านแล้วเข็ดคอไก่และโยนลงในวงนั้น หากไก่ของผู้ใดเดินออกไปตายนอกเขตวงกลม ก็คือว่าผีครูไม่อนุญาตให้เรียน และหากเรียกจนสำเร็จแล้ว ครูจึงอนุญาตให้นำวิชาไปใช้ได้เรียกว่าปลดขันตั้ง โดยทำพิธียกขันตั้งคือพานเครื่องสักการะจาก หิ้งผีครู แจกธูปเทียน ดอกไม้จากในพานให้แก่ศิษย์

กระบวนท่าพ็อนเจิงใช้ลา คือดาบวงพระจันทร์ประกอบการรำรำ เรียกว่า พ็อนเจิงลา
รำรำด้วยมือเปล่า เรียกว่า พ็อนเจิงมือ

กระบวนท่าตบมะผาบ

- จังหวะที่ ๑ ตบมือข้างหน้าระดับใบหน้า
จังหวะที่ ๒ หมุนตัวกลับหลัง ตบมือระดับเอวด้านหลัง
จังหวะที่ ๓ ตบมือข้างหน้าระดับใบหน้า
จังหวะที่ ๔ เหวี่ยงขาขวาไปข้างหน้า ตบมือใต้ขาขวา
จังหวะที่ ๕ หมุนตัวกลับมาด้านหน้า ตบมือข้างหน้าระดับใบหน้า
จังหวะที่ ๖ เหวี่ยงขาซ้ายไปข้างหน้า ตบมือใต้ขาซ้าย
จังหวะที่ ๗ ตบมือข้างหน้าระดับใบหน้า
จังหวะที่ ๘ ย่อตัวเล็กน้อย ฝ่ามือขวาตบไหล่ซ้าย ฝ่ามือซ้ายตบไหล่ขวา
จังหวะที่ ๙ ย่อเข้าเล็กน้อย หงายฝ่ามือทั้งสองข้าง ฟาดหลังมือซ้ายที่ขาซ้าย
ฟาดหลังมือขวาที่ขาขวา
จังหวะที่ ๑๐ ยกขาขวาขึ้น พบขาท่อนล่าง ฝ่ามือซ้ายตบเข้าขวา ฝ่ามือขวาตบข้อเท้าขวา
จังหวะที่ ๑๑ ตบมือข้างหน้าระดับใบหน้า
จังหวะที่ ๑๒ ย่อตัวเล็กน้อย ฝ่ามือขวาตบไหล่ซ้าย ฝ่ามือซ้ายตบไหล่ขวา
จังหวะที่ ๑๓ ย่อเข้าเล็กน้อย หงายฝ่ามือทั้งสองข้าง ฟาดหลังมือซ้ายที่ขาซ้าย
ฟาดหลังมือขวาที่ขาขวา
จังหวะที่ ๑๔ ยกขาซ้ายขึ้น พบขาท่อนล่าง ฝ่ามือขวาตบเข้าซ้าย ฝ่ามือซ้ายตบข้อเท้าซ้าย
จังหวะที่ ๑๕ ย่อเข้าเล็กน้อย หงายฝ่ามือทั้งสองข้าง ฟาดหลังมือซ้ายที่ขาซ้าย
ฟาดหลังมือขวาที่ขาขวา

ท่าตบมะผาบ

จังหวะที่ ๑ ตบหน้า	จังหวะที่ ๒ หมุนตัว ตบหลัง	จังหวะที่ ๓ ตบหน้า
จังหวะที่ ๔ ตบใต้ขาขวา	จังหวะที่ ๕ หมุนตัว ตบหน้า	จังหวะที่ ๖ ตบใต้ขาซ้าย
จังหวะที่ ๗ ตบหน้า	จังหวะที่ ๘ ตบไหล่	จังหวะที่ ๙ ฟาดขา
จังหวะที่ ๑๐ ตบเข้า ข้อเท้าขวา	จังหวะที่ ๑๑ ตบหน้า	จังหวะที่ ๑๒ ตบไหล่
จังหวะที่ ๑๓ ฟาดขา	จังหวะที่ ๑๔ ตบเข้า ข้อเท้าซ้าย	จังหวะที่ ๑๕ ฟาดขา

งานด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๖ ด้านศิลปกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ

นาฏศิลป์

นายบาน กั้นทะ

ภูมิปัญญาด้านนาฏศิลป์

การฟ้อนเจิง